

Angelika Kaczmarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: angelika.kaczmarczyk@ue.wroc.pl

KOSZTY W POSTĘPOWANIU RESTRUKTURYZACYJNYM I UPADŁOŚCIOWYM W ŚWIECIE REGULACJI PRAWNYCH

COSTS OF RESTRUCTURING AND BANKRUPTCY IN TERMS OF BALANCE SHEET AND TAX LAW

DOI: 10.15611/pn.2018.524.06

JEL Classification: M41

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza kosztów restrukturyzacji i upadłości w aspekcie prawa bilansowego i podatkowego, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w prawodawstwie w tym zakresie. Ustawa o rachunkowości traktuje postępowanie restrukturyzacyjne jako jeden proces, nie różnicuje restrukturyzacji w zależności od przyjętej formy. W praktyce tryby postępowań restrukturyzacyjnych znacznie różnią się między sobą. W artykule posłużono się następującymi metodami badawczymi: analizą aktów prawnych, literatury przedmiotu oraz dedukcją.

Słowa kluczowe: koszty, restrukturyzacja, upadłość, prawo bilansowe, prawo podatkowe.

Summary: The purpose of the article is to analyze the costs of restructuring and bankruptcy in terms of balance sheet and tax law, with particular emphasis on changes in legislation in this area. The Accounting Act treats restructuring proceedings as one process, and does not differentiate between restructuring depending on the form adopted. The article uses the following research methods: analysis of legal acts, literature on the subject and deduction.

Keywords: costs, restructuring, balance sheet law, tax law.

1. Wstęp

Ryzyko upadłości jest wpisane w ryzyko prowadzenia działalności. W roku 2016 weszła w życie ustawa Prawo restrukturyzacyjne [Ustawa z 15 maja 2015], jednocześnie znowelizowane zostało Prawo upadłościowe i naprawcze [Ustawa z 28 lutego 2003]. Wraz z wejściem w życie powyższych regulacji gruntownie zmieniło się otoczenie prawne firm działających w Polsce. Nowe przepisy miały na celu zmobilizować przedsiębiorców do wczesnego podjęcia działań restrukturyzacyjnych w celu

uniknięcia likwidacji, która zawsze jest rozwiązaniem ostatecznym i często szkodliwym dla wierzycieli oraz innych interesariuszy zewnętrznych.

Celem artykułu jest analiza kosztów restrukturyzacji i upadłości, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w prawodawstwie w tym zakresie. W nowym prawie restrukturyzacyjnym wymienia się cztery tryby postępowań. Ich wpływ na przedsiębiorstwa i dalsze możliwości prowadzenia przez nie działalności są różne. Ustawa o rachunkowości traktuje postępowanie restrukturyzacyjne jako jeden proces, nie różnicuje restrukturyzacji w zależności od przyjętej formy. W praktyce tryby postępowań restrukturyzacyjnych znacznie różnią się między sobą. Od postępowania restrukturyzacyjnego o zatwierdzenie układu, dedykowanego dłużnikom ze stosunkowo stabilną sytuacją finansową, do postępowań sanacyjnych, które jest szczególnym rodzajem postępowania restrukturyzacyjnego, obciążonym dużym ryzykiem i stopniem niepewności co do zakończenia tego procesu.

W artykule posłużono się następującymi metodami badawczymi: analizą aktów prawnych, literatury przedmiotu oraz dedukcją. Przy opracowaniu wniosków posłużono się raportami analizującymi funkcjonowanie przedsiębiorstw w restrukturyzacji w Polsce oraz regulacjami krajowymi.

2. Restrukturyzacja a upadłość przedsiębiorstwa

Do końca roku 2015 sądowe postępowania restrukturyzacyjne były wszczynane w ramach postępowań upadłościowych prowadzących do zawarcia układu. Od początku roku 2016 prowadzenie postępowań restrukturyzacyjnych odbywa się na podstawie prawa restrukturyzacyjnego, a prawo upadłościowe reguluje tylko postępowania upadłościowe. Rozdzielono postępowania upadłościowe, nastawione na likwidację majątku, od postępowań restrukturyzacyjnych. Prawo upadłościowe i naprawcze w dotychczasowej formule skutkowało uchwalaniem przede wszystkim upadłości, realizowanych w formie likwidacji majątku dłużnika. Prawie 85% postępowań otwartych w latach 2011-2015 kończyło się likwidacją jednostki gospodarczej. Rekordową liczbę upadłości ogłoszono w latach 2001-2003, kiedy upadało ponad 1500 podmiotów rocznie [PWC 2017, s.11]. Upadłości układowe to zdecydowana mniejszość.

Średni poziom odzysku¹ wierzycieli w postępowaniach upadłościowych w Polsce, według danych Banku Światowego, to 60%. Jest to poziom dużo niższy niż w innych gospodarkach europejskich (Wielka Brytania – 89%, Niemcy – 84%, Słowenia 89%). Na niekorzyść polskich regulacji wskazuje także czas odzyskania należności od niewypłacalnego dłużnika – średnio trzy lata, przy przeciętnie dwóch latach w UE. W Polsce występują również stosunkowo wysokie koszty postępowań upadłościowych w relacji do majątku dłużnika – 15%, przy średniej unijnej na po-

---

¹ Jest to wskaźnik określający efektywność prawa regulującego procesy upadłościowe i restrukturyzacyjne.

ziomie 10,3%. Nowelizacja prawa upadłościowego była zatem w pełni uzasadniona [PWC 2017, s. 6].

Nowe regulacje prawa restrukturyzacyjnego zostały opracowane w celu usprawnienia postępowań, ale przede wszystkim położono nacisk na zapobieganie likwidacji i usprawnienie działalności jednostki borykającej się z problemami finansowymi. Postępowanie restrukturyzacyjne prowadzi się w stosunku do przedsiębiorstwa, które jest niewypłacalne lub zagrożone niewypłacalnością.

Restrukturyzacja może być przeprowadzona w każdej fazie cyklu życia przedsiębiorstwa. Zmiany majątkowe, organizacyjne i ekonomiczne powinny mieć zawsze miejsce, gdy zachodzi taka konieczność [Bauer 2010, s. 216]. Tabela 1 prezentuje różnice pojęcia niewypłacalności sprzed i po nowelizacji prawa upadłościowego.

Tabela 1. Niewypłacalność w regulacjach prawnych – do i po roku 2015

	Stan prawny do 31.12.2015	Stan prawny po 1.01.2016
Niewypłacalność przedsiębiorcy	Brak wskazania czasu	Dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych, opóźnienie w wykonywaniu zobowiązań przekracza trzy miesiące.
Niewypłacalność osoby prawnej	Dodatkowo osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej jest niewypłacalna, gdy jej zobowiązania przekroczą wartość jej majątku, nawet wówczas gdy bieżące zobowiązania są regulowane.	Osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej jest niewypłacalna, gdy jej zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jej majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z 28 lutego 2003].

Reasumując, dłużnik niewypłacalny to taki:

- który utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Domniemywa się, iż dłużnik utracił zdolność do wykonywania swoich zobowiązań pieniężnych, jeśli opóźnienie to przekracza trzy miesiące. Jest to znaczne wydłużenie terminu w stosunku do poprzednich przepisów, zgodnie z którymi już dwie niezapłacone faktury mogły być podstawą do uznania spółki za niewypłacalną – **przesłanka płynnościowa**,
- którego zobowiązania przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający 24 miesiące – **przesłanka bilansowa**.

Dłużnik zagrożony niewypłacalnością to z kolei dłużnik, którego sytuacja finansowa wskazuje, iż w krótkim czasie może stać się niewypłacalny.

Celem postępowania restrukturyzacyjnego jest zaspokojenie wierzycieli w drodze wykonania zawartego i zatwierdzonego przez sąd układu, który umożliwi dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Zdolności restrukturyzacyjnej nie ma Skarb Pań-

stwa, jednostki samorządu terytorialnego, zakłady ubezpieczeń i reasekuracji oraz fundusze inwestycyjne. Postępowania restrukturyzacyjne są korzystne dla wszystkich: wierzycieli, gdyż zostaną zaspokojone w drodze układu ich wierzytelności, oraz dłużników, gdyż nie prowadzą do likwidacji majątku przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym. Restrukturyzacja dotyczy w pierwszej kolejności zobowiązań dłużnika, ale także jego majątku, sposobu zarządzania oraz zatrudnienia. Priorytetem jest utrzymanie funkcjonowania jednostki, miejsc pracy czy wykonania zawartych umów, co jest szansą na dalszą egzystencję dla dłużnika. Istnieją cztery rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych, co prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych

Postępowanie restrukturyzacyjne	Warunki zastosowania	Komentarz
1	2	3
Postępowanie o zatwierdzenie układu	Kierowane głównie do dłużników, którzy są tylko zagrożeni niewypłacalnością. Ich otoczenie nie musi być zorientowane jego problemami finansowymi. W trakcie zbierania głosów oraz nawet po złożeniu wniosku o zatwierdzenie układu nazwa dłużnika nie występuje z dopiskiem „w restrukturyzacji”. Może być prowadzone, jeśli suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem.	Umożliwia dłużnikowi zawarcie układu w wyniku samodzielnego zbierania głosów wierzycieli bez udziału sądu, przy udziale nadzorcy układu. Rola sądu ogranicza się tylko do wydania postanowienia dotyczącego zatwierdzenia układu. Dłużnik ma nieograniczone prawo zarządu własnym majątkiem jedynie od momentu wydania postanowienia o zatwierdzenie układu do jego uprawnomocnienia się, wymagana jest zgoda nadzorcy układu dla czynności przekraczających zwykły zarząd.
Przyspieszone postępowanie układowe	Suma spornych wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem – uproszczona procedura tworzenia spisu wierzytelności.	Nadzorca sądowy sporządza i składa sędziemu-komisarzowi plan restrukturyzacyjny uwzględniający propozycje restrukturyzacji przedstawione przez dłużnika, spis wierzytelności spornych, a sędzia-komisarz niezwłocznie wyznacza termin zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem. Dłużnik zachowuje prawo prowadzenia swoich spraw, jednak w przypadku podjęcia czynności przekraczających zwykły zarząd niezbędna jest zgoda nadzorcy sądowego.

Tabela 2, cd.

1	2	3
Postępowanie układowe	Jeśli suma spornych wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem przekracza 15%, stosuje się „zwykłe” postępowanie układowe.	Ustalenie masy układowej następuje w ciągu 30 dni od otwarcia postępowania układowego.
Postępowanie sanacyjne	Zupełnie nowe postępowanie w prawie polskim. Postępowanie przeznaczone dla dłużników w najtrudniejszej sytuacji finansowej. Jako jedyne może być otwarte na wniosek wierzyciela.	Sąd odbiera zarząd własny dłużnikowi i wyznacza zarządcę, który ustala skład masy sanacyjnej, sporządza spis wierzytelności. Zadaniem zarządcy jest sporządzenie planu restrukturyzacji oraz jego wdrożenie w ciągu roku. Zarządcy zostały przyznane w tym postępowaniu szczególne uprawnienia, takie jak: zwalnianie pracowników, odstępowanie od nierentownych kontraktów itp. Dopiero po zrealizowaniu części lub całości planu restrukturyzacyjnego zostaje zwołane zgromadzenie wierzycieli, na którym głosują nad zawarciem układu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z 15 maja 2015].

Dane statystyczne wskazują, że wprowadzone zmiany w prawie upadłościowym i restrukturyzacyjnym spowodowały znaczny spadek upadłości likwidacyjnych i ich liczba jest najniższa od 2009 roku. Już w pierwszym roku obowiązywania ustawy nowe formy postępowania sądy zastosowały 204 razy, z czego najczęściej wdrażano przyspieszone postępowanie układowe (117 razy), na drugim miejscu – postępowania sanacyjne (53 razy), w dalszej kolejności postępowania układowe (30 razy), najmniej było postępowań o zatwierdzenie układu (4) [Raport roczny Coface].

Ponadto w badaniach prowadzonych przez PricewaterhouseCoopers (badania prowadzono w Polsce) wykazano, iż skrócił się czas pomiędzy wystąpieniem sygnału o problemach finansowych a datą złożenia wniosku o rozpoczęcie postępowania restrukturyzacyjnego. Dla postępowań upadłości układowej (przed zmianą prawa) mediana okresu sygnałowego wyniosła 16 miesięcy, natomiast dla postępowań restrukturyzacyjnych (po 2016 roku) już tylko 10 miesięcy [PWC 2017 s. 24].

3. Koszty restrukturyzacji i upadłości przedsiębiorstw w Polsce

Liczba postępowań restrukturyzacyjnych w Polsce rośnie w poszczególnych latach. W roku 2016, czyli pierwszym roku obowiązywania ustawy, ogłoszono 212 postępowań układowych i sanacyjnych oraz 606 upadłości firm. Tylko w styczniu 2018

roku ogłoszono 37 postępowań restrukturyzacyjnych, a 50 upadłości podmiotów gospodarczych. Dokładną analizę liczby postępowań restrukturyzacyjnych i upadłościowych prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Liczba postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych w latach 2013-2017

Rok	Liczba postępowań upadłościowych	Liczba postępowań restrukturyzacyjnych	Rodzaj postępowania restrukturyzacyjnego
2013	888	–	–
2014	807	–	–
2015	750, z czego: <ul style="list-style-type: none"> • 649 – upadłości likwidacyjne • 101 – postępowania z możliwością zawarcia układu 	–	–
2016	606, z czego: <ul style="list-style-type: none"> • 517 – upadłości likwidacyjne • 35 – postępowania z możliwością zawarcia układu • 150 wniosków oddalono 	212	Przyspieszone postępowanie układowe – 134 (63%) Postępowanie sanacyjne – 48 (23%) Postępowanie układowe – 30 (14%)
2017	591, z czego: <ul style="list-style-type: none"> • 588 – upadłości likwidacyjne, • 3 – postępowania z możliwością zawarcia układu • 430 wniosków oddalono 	348	Przyspieszone postępowanie układowe – 198 (57%) Postępowanie sanacyjne – 87 (25%) Postępowania układowe – 53 (15%) Postępowanie o zatwierdzenie układu – 10 (3%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.coig.com.pl (30.03.2018)

Proces restrukturyzacji wiąże się niewątpliwie z kosztami. W tabeli 4 zaprezentowano porównanie kosztów postępowań upadłościowych oraz restrukturyzacyjnych.

Do kosztów postępowania restrukturyzacyjnego nie wlicza się:

- kosztów ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone w związku z pełnieniem funkcji nadzorcy i zarządcy,
- kosztów badania ksiąg oraz dokumentów przedsiębiorstwa zleconego przez radę wierzycieli.

Koszty postępowania upadłościowego są pokrywane z masy upadłościowej. Dopiero w sytuacji, gdy nie mam możliwości ich pokrycia z powodu niskiej wartości masy upadłości, obowiązek ciąży na upadłym.

W ustawie o rachunkowości nie ma definicji restrukturyzacji, art. 35 wskazuje jedynie, iż w przypadku, gdy jednostka jest zobowiązana do przeprowadzenia restrukturyzacji, a plany restrukturyzacji pozwalają w sposób wiarygodny oszacować

Tabela 4. Koszty postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych

Koszty postępowań upadłościowych	Koszty postępowań restrukturyzacyjnych
Wydatki bezpośrednio związane z zabezpieczeniem, zarządem i likwidacją masy upadłościowej – np. wynagrodzenie syndyka oraz jego zastępcy, wynagrodzenia innych osób zatrudnionych przez syndyka (oraz związane z nimi składki ZUS), wynagrodzenie i wydatki członków rady wierzycieli, koszty archiwizacji dokumentacji upadłego, ogłoszenia, podatki i inne daniny publiczne związane z likwidacją masy upadłości.	Brak szczegółowo określonych kosztów. Mogą to być opłaty, takie jak: opłaty sądowe i kancelaryjne.
Inne zobowiązania masy upadłości powstałe po ogłoszeniu upadłości – np. należności ze stosunku pracy przypadające po ogłoszeniu upadłości, zobowiązania zawarte przed ogłoszeniem upadłości, których wykonania zażądał syndyk.	<p>Wydatki, które powstają w związku z prowadzeniem postępowania, takie jak: koszty obwieszczeń, ogłoszeń, koszty funkcjonowania rady wierzycieli, wynagrodzenie zarządcy oraz nadzorcy sądowego.</p> <p>Wynagrodzenie zarządcy składa się z następujących części składowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • części zależnej od liczby wierzycieli będących uczestnikami postępowania, • części zależnej od sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom będącym uczestnikami postępowania, • części zależnej od średniomiesięcznych obrotów osiągniętych w toku postępowania sanacyjnego, • części ustalonej przez sąd, • części ustalonej w przypadku, gdy z przyczyn niezależnych od zarządcy postępowanie trwa dłużej niż 12 miesięcy. <p>Wynagrodzenie powinno się mieścić w granicach od trzykrotności do dwustuosiokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat z zysku w trzecim kwartale roku poprzedniego, ogłoszone przez Prezesa GUS.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z 15 maja 2015; Ustawa z 28 lutego 2003].

wartość przyszłych zobowiązań, należy utworzyć rezerwę na restrukturyzację [Helin 2012]. Krajowy Standard Rachunkowości nr 6 wskazuje przykładowe obszary restrukturyzacji. Może się ona wiązać ze:

- zmianą zakresu działalności,
- ograniczeniem zatrudnienia,
- zmianą techniki i technologii oraz towarzyszących tej zmianie procesów reorganizacji działalności,
- istotnymi zmianami w organizacji jednostki [KRS 6, 2008].

Utworzone rezerwy na restrukturyzację zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się kończą. Tworzone rezerwy nie są kosztami podatkowymi. Kosztami uzyskania przychodów będą dopiero wydatki faktycznie poniesione w związku z restrukturyzacją. Odmienne traktowanie rezerw przez prawo bilansowe i podatkowe powoduje obowiązek tworzenia aktywów z tytułu odroczonego podatku².

4. Koszty uzyskania przychodu u wierzycieli

Zmiany w ustawodawstwie niewątpliwie są korzystne i motywujące dla wierzycieli. Należności od dłużnika w postępowaniu upadłościowym lub restrukturyzacyjnym mogą zostać uznane za nieściągalne (postępowanie upadłościowe) lub zagrożone (postępowanie restrukturyzacyjne) i potraktowane jako koszty uzyskania przychodów. Zasadniczo wierzytelność nieściągalna nie jest kosztem podatkowym, ale od tej zasady są wyjątki, właśnie w aspekcie prawa restrukturyzacyjnego. Ustawy podatkowe odwołują się w tym zakresie do odpisów aktualizujących wartość należności określonych w ustawie o rachunkowości. I tak nieściągalność wierzytelności uznaje się za uprawdopodobnioną, jeśli:

- dłużnik zmarł, został wykreślony z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej bądź postawiony w stan likwidacji lub została ogłoszona jego upadłość, lub
- zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne lub został złożony wniosek o zatwierdzenie układu, o którym mowa w ustawie Prawo restrukturyzacyjne, bądź też postępowanie ugodowe w rozumieniu przepisów o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków [Ustawa z 15 lutego 1992].

Dodatkowo w przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcami do kosztów uzyskania przychodów można zaliczyć także umarżane pożyczki w postępowaniu upadłościowym, co dotychczas nie było możliwe. Niestety, zmian nie dokonano w podatku od towarów i usług. Nadal nie jest możliwe dokonanie korekty podatku należnego od należności objętych postępowaniem upadłościowym lub restrukturyzacyjnym. W momencie złożenia deklaracji korygującej podatek VAT dłużnik nie może być w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego [Ustawa z 11 marca 2004].

---

² Jednostki mogą odstąpić od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jeśli za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

1. 17 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
2. 34 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
3. 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

5. Zakończenie

Wraz z nowelizacją prawa upadłościowego zaczęły funkcjonować dwie odrębne ustawy: dotycząca upadłości oraz restrukturyzacji jako postępowania, którego celem jest przetrwanie i pomoc jednostce w dalszym prowadzeniu działalności. Celem artykułu była analiza kosztów upadłości i restrukturyzacji w aspekcie regulacji prawnych.

Zmiany w prawie restrukturyzacyjnym i upadłościowym wprowadziły wiele korzystnych zmian w prawie podatkowym, przede wszystkim motywując przedsiębiorców – wierzycieli i dłużników – do współpracy w zamian za korzystne rozwiązania podatkowe. Najmniej zmian zaszło w ustawie o rachunkowości oraz podatku od towarów i usług. W prawie bilansowym przepisy dotyczące upadłości właściwie się nie zmieniły, a restrukturyzacja została potraktowana jako jeden proces, nie różnicując trybów postępowania, jakie są w jej ramach możliwe. Postępowanie o zatwierdzenie układu znacząco różni się od postępowania sanacyjnego, któremu bliżej jest do upadłości niż restrukturyzacji. Świadczą o tym badania statystyczne dostępne na stronie kancelarii Zimmerman – Filipiak. O ile na 332 otwarte postępowania przyspieszone układowe zakończono sukcesem 81 (około 25%), 172 są nadal w toku, o tyle w przypadku postępowania sanacyjnych statystyki prezentują się dużo gorzej. Na 138 otwartych postępowania sanacyjnych tylko osiem zostało zatwierdzonych, co stanowi zaledwie 5% [www.zimmermanfilipiak.pl].

Literatura

- Bauer K., 2010, *Kryzys finansowy a restrukturyzacja przedsiębiorstw w stanie upadłości*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, wyd. 15, Warszawa – Kraków.
- Helin A., 2012, *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa.
- Krajowy Standard Rachunkowości, nr 6, Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe, <http://www.przepisy.gofin.pl/przepisy,2,16,181,562,,,uchwala-nr-708-komitetu-standardow-rachunkowosci-z-dnia.html> (30.03.2018).
- PWC, 2017, Upadłości i restrukturyzacje w Polsce. Wskaźniki prognozujące trudności finansowe oraz wybrane skutki zmian w przepisach z zakresu upadłości i restrukturyzacji, Kraków, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/upadlosci-restrukturyzacje-w-polsce-2017-raport-pwc.pdf> (2.04.2018).
- Raport Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej, www.coig.com.pl (30.03.2018).
- Raport roczny Coface: Upadłości i restrukturyzacje w Polsce w 2016 r., www.coface.pl (30.03.2018).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, <http://www.przepisy.gofin.pl/przepisy,2,32,32,670,ustawa-z-dnia-11032004-r-o-podatku-od-towarow-i-uslug.html> (2.04.2018).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19920210086> (4.02.2018).
- Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150000978> (4.02.2018).
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030600535> (8.05.2018).
- www.zimmermanfilipiak.pl/prawo-restrukturyzacyjne.